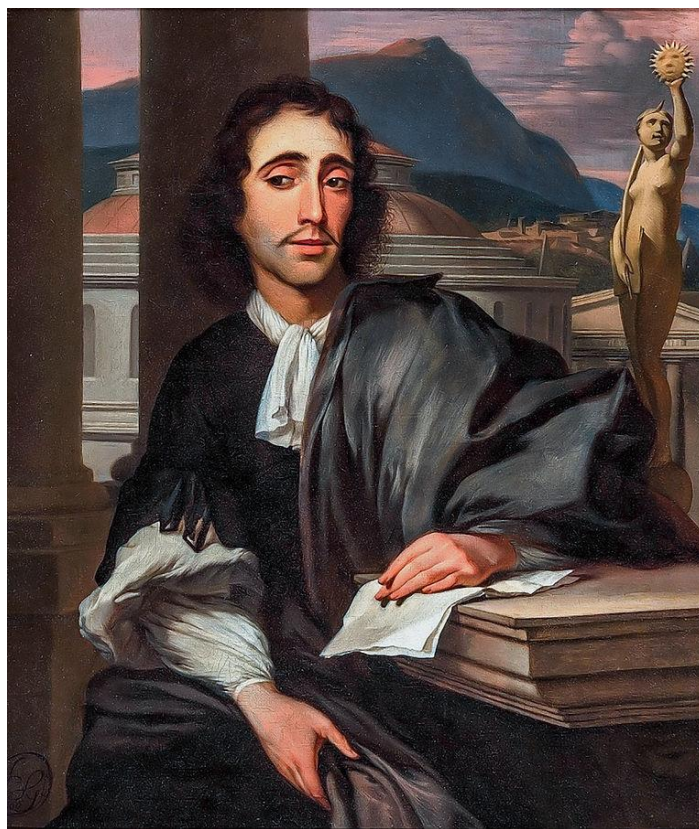

De kunsthistorica Anna Koldewij heeft een onderzoek gedaan naar het portret van – vermoedelijk - Spinoza door de Amsterdamse schilder Barend Graat (1628- 1709).

Op 18 april 2024 hield zij voor een goed bezochte bijeenkomst (ca 70 aanwezigen) van de Amsterdamse Spinozakring een presentatie over het schilderij van Barend Graat, uit 1666 waar een persoon geportretteerd is waarvan men vermoed dat het Spinoza is. Anna concludeert na haar uitgebreide onderzoek dat alles erop wijst dat het schilderij inderdaad door Barend Graat is gemaakt en dat de persoon op het schilderij, met zeer grote waarschijnlijkheid, inderdaad Spinoza is. Dit zou dan het enige bekende portret van Spinoza zijn dat tijdens zijn leven door een portrettist gemaakt is.

Anna vertelde met groot enthousiasme over haar zoektocht. Over de herkomst van het portret is weinig bekend. Het werd door kunsthandelaar Constant Vecht in 2013 aangekocht in Parijs en sindsdien is er veel gespeculeerd over de vraag of de geportretteerde persoon inderdaad Spinoza is. ¹

Het portret uit 1666 van vermoedelijk Spinoza, door Barend Graat.

Anna Koldewij heeft het schilderij op vele aspecten onderzocht. De authenticiteit (is Barend Graat inderdaad de schilder, is het inderdaad 17e eeuws?), de gelijkenis van de persoon op het portret met andere bekende portretten van Spinoza, de stijl, sfeer en iconologie in het schilderij.

De stijl van het schilderij is classicistisch. Dit was een modieuze stroming in de 17e eeuw. De kleding van de persoon slaat op een filosoof: hij draagt een filosofenmantel. De roze kleur van de achtergrond maakt een Italiaanse indruk. Dat past bij het klassieke Rome. Het gebouw in de achtergrond stelt het

---

¹ Willy Schuermans: <https://spinozakringliet.weebly.com/blog/een-nieuw-portret-van-spinoza>
Stan Verdult: <https://blog.despinoza.nl/log/spinoza-op-de-tefaf.html>
NRC: <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/04/16/is-ie-het-of-is-ie-het-niet-1609191-a1183832>

Pantheon voor, ook al heeft de schilder zich wat artistieke vrijheid veroorloofd door het timpaan naar de zij/achterkant van de ronde koepel te verplaatsen. Graat is nooit in Rome geweest maar bezat veel boeken met platen van Italië. In de achtergrond zijn ook bergen zichtbaar en een piramide: de Piramide van Cestius.

Het portret is, linksonder, voorzien van het jaartal 1666 en het monogram BGf, de initialen van de Amsterdamse schilder Barend Graat. Alles wijst erop dat het monogram origineel is. Dat blijkt doordat de haarscheurtjes in de verf doorlopen en doordat de verf overeenkomst vertoont. Ook de stijl is helemaal van Barend Graat.

Het standbeeld van de vrouw met een zon stelt de waarheid voor. Dit zinnebeeld komt ook voor in het iconografieboek van Cesare Ripa. Graat gebruikte voorbeelden uit dit boek wel vaker.

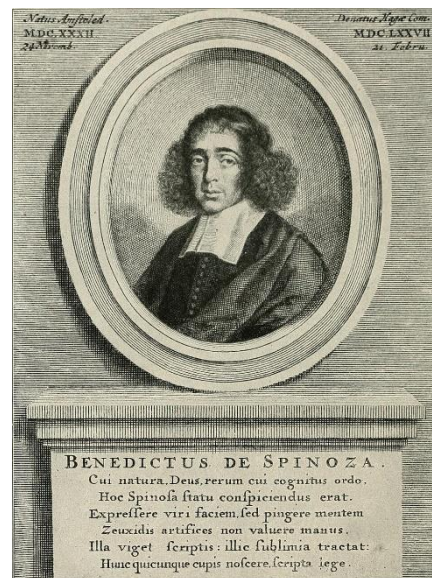
Nu de hamvraag: lijkt deze Spinoza ook op de echte Spinoza? Lijkt de persoon op andere portretten van Spinoza waarvan wij kunnen aannemen dat zij goed op Spinoza moeten lijken?

Er komen enkele portretten in aanmerking. Het gaat om een prent die voorkomt in de door vrienden van Spinoza samengestelde Opera Postuma en een portret van Spinoza uit de Herzog August Bibliothek in Wolfenbüttel waarvan de schilder onbekend is.

Beide portretten zijn na de dood van Spinoza gemaakt maar met name het portret uit de Opera Postuma moet goed gelijken omdat het door vrienden van Spinoza die het werk samenstelden, is gebruikt.

Anoniem, Postuum portret van Spinoza, olieverf op doek, ca. 1700, Herzog August Bibliothek, Wolfenbüttel.

Het portret van Spinoza dat was meegebonden in sommige vroege exemplaren van de Opera Postuma uit 1677.

De drie portretten tonen gelijkenis. Hetgeen ook geconstateerd is door een voor dit onderzoek ingeschakeld forensisch bureau. Een bijzonderheid op alle 3 portretten is dat de ogen enigszins loensen. Een ander detail is het snorretje dat in het portret van Barend Graat aanwezig is. Dat is niet zichtbaar op de andere portretten maar sluit wel aan op een mondelinge beschrijving van Leibniz over Spinoza.

Spinoza (geboren 1632) was op dit portret uit 1666 dus 34 jaar. Dat zou ook de leeftijd van de geportretteerde persoon kunnen zijn.

Maar hoe kenden Graat en Spinoza elkaar? Waarschijnlijk hadden ze wel gemeenschappelijke kennissen. Spinoza had in Amsterdam gewoond en woonde weliswaar in 1666 in Voorburg maar hij kwam wel af en toe in Amsterdam. En de wijze van schilderen (nat in nat) vereiste maar 1 poseersessie.

"Verita" in Cesare Ripa, *Iconologia overo descrittione di diverse imagini cavate dall'antichità, & di propria inventione* [1603]

Verita, de Waarheid, in het schilderij van Barend Graat. De zon staat voor "de waarheid aan het licht brengen".

Sluit de entourage in het schilderij aan bij Spinoza? De klassieke setting sloot zeker aan bij Spinoza, hij had veel boeken van klassieke schrijvers in zijn bezit. Een interesse die Graat en Spinoza deelden. Het Pantheon (de tempel voor alle goden) zou goed aansluiten bij Spinoza's pantheïsme. En het zoeken naar de waarheid was heel kenmerkend voor Spinoza.

Kortom

- Het schilderij is vrijwel zeker gemaakt door Barend Graat
- Er is overeenkomsten in de bekende portretten van Spinoza. Ook op opvallende details zoals het loensen en het snorretje dat overeenkomt met een mondelinge beschrijving van Spinoza.
- De Iconografie sluit aan op de denkwereld van Spinoza
- Spinoza en Graat verkeerden in dezelfde kringen en het is niet onwaarschijnlijk dat ze elkaar kenden
- De persoon op het schilderij is dan ook met zeer grote waarschijnlijkheid Spinoza.

Er volgt een artikel van Anna Koldewey. Dat is op dit moment nog niet gepubliceerd.

20240513 - Jan Mendrik – jmendrik@gmail.com

Publicatie van: www.spinozakringsoest.nl